

ATT LÄRA IN UTE

BLADET

NR 1/20
ÅRGÅNG 34

NATURSKOLEFÖRENINGEN

BARNKONVENTIONEN

ATT
LÄRA IN
UTE

Naturskoleföreningen

NATURSKOLEFÖRENINGEN

är en intresseförening för människor som arbetar med utomhuspedagogik.

Vi arbetar för en idé; att lära in ute. Positiva upplevelser i naturen är grunden för att förklara ekologiska samband och för att förstå miljöfrågorna. Kunskapen om naturen börjar i naturen!

MEDLEMSSKAP

Enskilda personer och organisationer är välkomna som medlemmar. Enskild medlem får ett ex. av ATT LÄRA IN UTE-BLADET, som utkommer med fyra nummer per år. Institutioner får 3 ex. per nummer.

ÅRSAVGIFT

- enskilda medlemmar 220 kr
 - organisationer/institutioner 520 kr
 - naturskolor 1000 kr
- Anmäl dig på föreningens postgiro 493 33 84 - 2. Uppge namn, adress och telefon.

ADRESS

Naturskoleföreningen
c/o Katarina Larsson
Sätravägen 21
819 30 Skärplinge

ATT LÄRA IN UTE-BLADET

Naturskoleföreningens medlemstidskrift. Utkommer med fyra nummer per år.

ANSVARIG UTGIVARE

Anna Ekblad

REDAKTÖR

Robert Lättman-Masch

ADRESS

ATT LÄRA IN UTE-BLADET
c/o Robert Lättman-Masch
Sköndalsvägen 2
148 30 Ösmo
Tel. 08-520 73708
robert.lattman-masch@nynashamn.se

HEMSIDA

www.naturskola.se

ANNONSER

Helsida 1500 kr, halv 800 kr,
kvarts 400 kr

MANUSSTOPP

Nr 2/20 1 april

FRAMSIDA

Foto: Robert Lättman-Masch

UPPLAGA

600 ex.

PAPPER

Multi Art Silk
Svanenmärkt

TRYCK

Lenanders Grafiska AB, Kalmar

STYRELSEN

kan Du vända Dig till om Du vill veta mer om föreningen eller har någon idé som Du vill framföra. Kontakta Naturskoleförening: styrelse@naturskola.se, Tel: 070-221990

ORDFÖRANDE

Anna Ekblad
anna.ekblad@naturskola.se

VICE ORDFÖRANDE

Magnus Göranson
magnus.goranson@naturskola.se

KASSÖR

Katarina Larsson
katarina.larsson@naturskola.se

LEDAMÖTER

Anders Abrahamsson
anders.abrahamsson@naturskola.se

Pia Nilsson
pia.nilsson@naturskola.se

Pia Bäckman
pia.backman@naturskola.se

Johan Agås
johan.agas@naturskola.se

Anders Bengtsson
anders.bengtsson@naturskola.se

Birgitta Sähke
birgitta.saihke@naturskola.se

REDAKTÖR OCH FORMGIVARE

ATT LÄRA IN UTE-BLADET
Robert Lättman-Masch 08-520 73708

WEB-ANSVARIG

webb@naturskola.se

INFORMATIONSMATERIAL

Naturskoleföreningen har material till mässor, föreläsningar och utställningar. Behöver du informationsfoldrar, låna föreningens Power Point eller Roll up, köpa tygmärke med Naturskoleföreningens logo kontakta Linda Sporrang på tel 076-5692858.

TILL ALLA SKRIBENTER

Vi är tacksamma om Du hjälper oss med några enkla saker när Du skriver i ATT LÄRA IN UTE -BLADET:

- Dela upp texten i mellanrubriker.
- Skriv gärna bildtexter.
- Bifoga illustrationer eller foton med hög upplösning.
- Skicka en ren fil där Du sparat texten i Word i typsnitt Times new roman 10 p utan inslag av layout, tabeller eller andra finesser som finns i textprogrammet. Skicka också gärna en fil där det framgår var bilderna passar i förhållande till texten.
- Det går bra att skicka material som e-post: robert.lattman-masch@nynashamn.se

ATT LÄRA IN
UTE
BLADET 2020

Föreningssida.....	2
Ledare.....	3
I huvudet på en barnrättsstrateg.....	4
Barns delaktighet.....	5
Utomhuspedagogik för hållbar stad.....	7
Rätten att få rädda världen.....	11
Naturens nyttor.....	13
Så vilda.....	15
Rörelseglädje ger lärglädje.....	16
Naturrutan.....	19

Ansvar för innehåll i detta nummer:
Redaktionen

Miljömärkt trycksak
3041 0145

Barnkonventionen

*T*emat för 2020 års första nummer av *Att lära in ute*-bladet är Barnkonventionen. Den blev lag i Sverige 1 januari i år. Barnkonventionen är inte ny för oss i Sverige, vi ratificerade den redan 1990 så innehållet har varit känt, nu ska vi bara försöka förstå var i den svenska juridiken den placerar sig. Vissa delar av Barnkonventionen "krockar" med andra lagar vi redan har i samhället. Jag tycker att det ska bli spännande att följa utvecklingen framöver. Tyvärr kommer inte riksdag och regering att komma med några vägledande råd förrän tidigast i november då en del av utredningen kring konsekvenserna av att Barnkonventionen blivit lag beräknas läggas fram.

I väntan på officiella direktiv till kommunerna finns mycket vi själva kan göra i vårt arbete inom Naturskoleföreningen. Vi träffar många barn och vuxna som vi kan inspirera och påverka. Att barn på många olika sätt kan bli delaktiga på riktigt i samhället har vi flera artiklar om i detta nummer. Läs om hur barn kan vara delaktiga i stadsplanering eller utveckling av sin skolgård. Det finns olika metoder för att få syn på i vilken grad barn faktiskt är delaktiga. Naturskolan i Lund jobbade med detta i sitt senaste systematiska kvalitetsarbete vilket sedan utmynnade i ett naturskoleblad.

För att värna barns rätt att höras finns det barnrättsstrategier i de allra flesta kommuner. Titta in i huvudet på en av dem och fundera på om du kanske också

vill/kan bli en av dem som kan hjälpa och stärka barn i din omgivning utifrån barns bästa.

Det är inte bara barn som behöver stöd ibland. Även våra insekter, som ofta är pollinerare, behöver hjälp för att kunna hitta platser att leva och överleva på. Göteborgs botaniska trädgård har utifrån idéer från Kew Garden, Storbritannien, startat ett projekt kallat "Så vilda" där barn tillsammans med forskare förbättrar sin gård för att gynna den biologiska mångfalden. Vattenriket i Kristianstad har också pedagogiska verktyg för att arbeta med naturen. Att arbeta ute vet vi gör att barn rör sig mer, att arbeta med rörelseglädje är också något som finns med i detta nummer.

Slutligen vill jag säga att alla artiklarna i detta nummer visar på olika projekt och arbeten med barn och vuxna som gör skillnad på riktigt. Det finns till och med en guide till hur vi kan rädda världen. Vem vill inte få hjälp till att göra det?

Lycka till med vårt viktiga uppdrag!

ANNA EKBLAD

I huvudet på en barnrättsstrateg

Under 2017 fick jag chansen att fortbilda mig till barnrättsstrateg. Jag deltog i Kommunförbundet Skånes barnrättsstrategutbildning under fyra dagar. Vi fick ta del av artiklarna i barnkonventionen och testa dem tillsammans i grupper, men också göra hemläxa kopplat till barnsyn, barnperspektiv samt barnrätt. Barnrätten handlar om hur vår organisation efterlever de olika artiklarna. Jag har ibland också stött på motstånd hos tjänstepersoner som jag mött. Motståndet kunde te sig i form av att barnkonventionen inte behöver vara utgångspunkten utan att de mänskliga rättigheterna ska vara utgångspunkten.

Det fick mig att tänka till! Tanken som jag fick var, har vederbörande verkligen läst barnkonventionen?

Under mina två år som barnrättsstrateg på naturskolan har jag kommit till insikt om att ingen annan kan berätta för mig vad jag ska göra för att uppfylla barnkonventionen. Det måste jag själv ta reda på! Insikter om vad jag som vuxen behöver ändra på ligger förmodligen framför oss nu, en del har kommit längre i sitt barnrättsarbete och en del har kanske inte börjat än. I mitt arbete på naturskolan möter jag tjänstepersoner i Lunds kommun som arbetar på olika förvaltningar så som tekniska

förvaltningen, stadsbyggnadskontoret, serviceförvaltningen och kultur och miljöförvaltningen som alla har ärenden som berör grupper med barn. Nu gäller det att rusta för att göra teori till praktik, alltså läsa, tolka och förstå vad artiklarna handlar om. Jag behöver uppmärksamma vuxennormen som råder i vårt samhälle och föra upp barnrätten i alla sammanhang som jag kan. Vuxennormen handlar om att det på de allra flesta platser är vuxna som har företräde till beslut på flera nivåer i samhället. Barn är en minoritet i flera situationer och oftast underrepresenterade när viktiga frågor ska behandlas, i frågor som till och med berör barn direkt. Vuxna har alltså makt över väldigt många beslut som rör barn och behöver nu fördela ordet i större uträkning till dem som är 0-18 år i frågor som rör dem. Hur ska vuxna släppa in barn i olika processer och beslut? Och när ska barn inte vara delaktiga?

Vi som arbetar på Naturskolan i Lund har genom samtal med varandra identifierat vilka artiklar som är särskilt angelägna för vår verksamhet att uppmärksamma i olika sammanhang. Vi använde oss av SKLs stödmaterial Öva barnkonventionen med kortlek. Det är en kortlek som har en artikel på ena sidan och frågor att ställa sig som tjänsteperson på andra sidan.

Frågor som finns i mitt huvud är: Vad behöver jag göra för att släppa in fler åsikter och erfarenheter från barn kopplat till mitt uppdrag? När ska jag fråga barn? Vad ska jag använda svaret till? Kommer jag att återkoppla till de barn som jag frågade? Kan jag lyssna på barn på olika sätt? Hur påverkas barn av detta? Vilka barn påverkas? Hur kan barn bidra med sitt perspektiv i verksamheten/frågan? Vad är det främsta skälet till att jag inte frågar barn? Svaret på den frågan kan ju variera för mig. Det finns ingen tid, det är inte aktuellt, jag vågar inte, jag vet inte hur jag ska göra eller något annat hinder, kanske rädsla för vad andra vuxna ska tänka om mig.

Det är fortfarande svårt att riktigt förstå vad jag behöver göra och när det behövs göras. Jag missar ogärna ett tillfälle då jag kan föra upp barns egna perspektiv eller barnperspektivet eller barnrättsperspektivet. Jag ser det som att vi i samhället är ute på en kunskapsresa där vi ständigt behöver lära oss mer om hur barnrätt ska tillämpas. Just nu behöver jag lära mig mer om hur konventionen om mänskliga rättigheter hänger samman med konventionen om barnets rättigheter. Jag behöver dessutom förstå hur en barnkonsekvensanalys kan genomföras och när den behövs.

Viktiga lärdomar för mig har varit att barn är rättighetsbärare, vilket ger kommunen skyldigheter att leva upp till de olika artiklarna i konventionen. Att det inte finns några facit och rätta svar i detta arbete, utan att jag hela tiden lär mig nya saker. Att jag ibland kommer på mig själv och andra att vi tänker att barn är en homogen grupp. Det ju därför de två konventionerna kompletterar varandra eftersom barn är ju inte en homogen grupp med samma sorts behov/erfarenheter/kunskaper och tankar. Gruppen barn är ju lika olika som gruppen vuxna! Vikten av barns delaktighet och inflytande i Gröna skolgårdsprojekt är något Naturskolan i Lund arbetat med länge. Läs gärna artikeln Barns delaktighet och inflytande - med fokus på skolgårdsprojekt om du vill veta mer.

CAROLINA LINDEBLAD,
NATURSKOLEPEDAGOG
OCH BARNRÄTTSSTRATEG
NATURSKOLAN I LUND,
BARN- OCH SKOLFÖRVALTNINGEN

Barns delaktighet och inflytande - med fokus på skolgårdsprojekt

I takt med att kommunen under 2018 intensifierade sina förberedelser inför att Barnkonventionen skulle bli lag, blev också diskussionerna kring vad detta innebär för vår verksamhet på Naturskolan i Lund allt tätare. Vi diskuterade särskilt artikel 12: Barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad. Och vi ställde oss frågan; på vilket sätt arbetar vi eller bör vi arbeta för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för att detta ska uppfyllas?

Vi kunde konstatera att Naturskolan i Lund förespråkade vikten av barns delaktighet och inflytande under de senaste 30 åren. Särskilt när det gäller Gröna skolgårdsprojekt, vars främsta kriterium för att beviljas bidrag är att projektet ska bygga på delaktighet, samt att barnen/eleverna

och personalen ska vara engagerade i förändringsarbetet. Men... vi insåg samtidigt att vi inte gav några direkta exempel på eller verktyg för hur detta kan göras. Och vid närmare eftertanke stod det klart att vi själva hade kunskapsluckor på området. Vi beslutade oss därför för att ägna vårt systematiska kvalitetsarbete 2019 till att undersöka och försöka förstå hur barns delaktighet och inflytande görs och kan göras. Förhoppningen var att vi i slutet av året bättre skulle kunna stötta skolor och förskolor i arbetet för barns ökade delaktighet och inflytande i gröna skolgårdsprocesser. Lärdomarna vi gjorde och verktygen vi identifierade planerade vi sedan sammanställa och publicera i form av ett naturskoleblad på vår hemsida.

Ökad kunskap

Som ett första steg i detta arbete skannade vi den kunskap och de

erfarenheter som finns publicerade inom fältet. Allt från forskning till pedagogiskt användbara beskrivningar över större och mindre projekt där barn involverats i processer av att förändra den fysiska miljön. Utifrån detta material tog vi fasta på två modeller, Roger Harts "Delaktighetens steg" och Harry Shiers "Vägar till delaktighet", som är användbara för att starta en diskussion och reflektion kring barns delaktighet och inflytande i ett projekt eller i en given situation. Vi urskiljde även ett antal konkreta metoder för att involvera barn i skolgårdsförändring, såsom gåturer, observation, studiebesök och modellbygge.

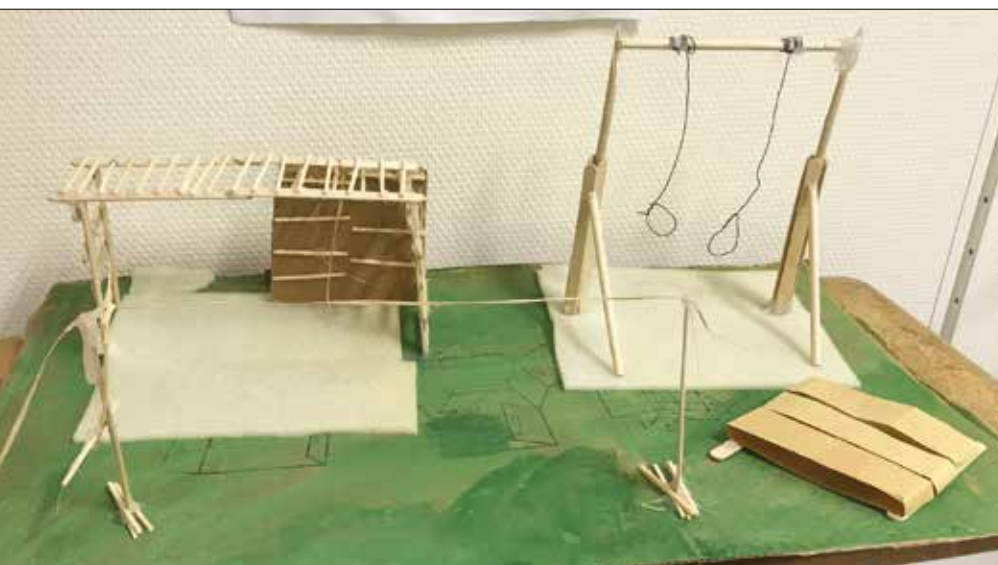
Goda exempel

Nästa steg var att vända oss till vår egen målgrupp, förskolor och skolor i kommunen, eftersom vi var övertygade om att det finns enormt mycket kunskap att hämta där, och eftersom ett av Naturskolans uppdrag är att lyfta fram och sprida goda exempel. Vi kontaktade några utvalda enheter vars Gröna skolgårdsrapporter vittnade om processer där barnen/eleverna varit särskilt delaktiga på ett eller annat sätt. Under våren 2019 besökte vi en förskola, två grundskolor och en gymnasieskola. Vi träffade både personal och elever som berättade hur de resonerar och arbetar med delaktighet, på skolan i allmänhet och i Gröna skolgårdsprojektet i synnerhet. Utifrån det vi fick fram i samtalen identifierade vi sedan en uppsättning nyckelfaktorer som behövs för att barn och unga ska göras delaktiga i processerna. Här presenteras ett urval av dessa:

- att det finns fungerande forum där barn och elever kan lyfta och driva frågor (klassråd, elevråd, Grön Flaggråd, osv)
- att barnen och eleverna är involverade i hela processen, samt är med och tänker kring förvaltning
- att det finns stöd från ledningen där både tid för planering, genomförande och uppföljning av projektet samt resurser frigörs, både för personalen och för elever.

Goda råd från Falun

Vi hade parallellt med detta arbete kontinuerlig kontakt med

Modell av utegym, byggd av elever på Kulparkskolan 2019.

Elever och lärare på Kulparkskolan bevittnar monteringen av deras utegym, 2019

Gittan Matsson, som i sin roll som demokrativägledare på Falu kommun drivit ett stort skolgårdsprojekt där elevernas delaktighet och inflytande varit i fokus. Det var väldigt givande att få diskutera dessa frågor med någon vars relation till skolorna i mycket liknar vår. Vi rekommenderar varmt den handledning som Gittan tagit fram för elevers delaktighet och inflytande vid utformning av skolgårdar och andra offentliga miljöer, som riktar sig till skolpersonal, förvaltare och politiker.

Det sista steget i vårt arbete var att ta fram en tabell med exempel på frågor att ställa sig i ett Gröna skolgårdsprojekt. Tanken med tabellen är inte att alla frågor ska besvaras, utan vår förhoppning är snarare att tabellen ska kunna användas som ett underlag för reflektion och diskussion kring barns delaktighet och inflytande inför, under och efter ett Gröna skolgårdsprojekt.

Fler verktyg

Så slutligen, har våra förhoppningar om att ha fler verktyg för att stötta skolor och förskolor i deras arbete för

att öka barns och elevers delaktighet infriats? På den frågan svarar vi Ja! Även om vi inte hunnit omsätta eller sprida materialet så mycket ännu så har det inneburit att vi känner oss tryggare och kan vara tydligare i samtal och handledning med pedagoger och ledning på våra förskolor och skolor!

Vi är nyfikna på ifall detta material är användbart även för våra naturskolekollegor. Vi tar mycket gärna emot feedback på både innehåll och struktur. Och vi tar även gärna del av era erfarenheter från egna projekt och samarbeten som haft elevers och barns delaktighet i fokus. Naturskolebladet: www.lund.se/naturskolebladet75

TEXT OCH FOTO: NATURSKOLAN I LUND

Färdigt utegym, Kulparkskolan 2019.

Experimentarkivet

Nu finns en ny webbplats med experiment - Experimentarkivet. Sidan är full med experiment som är roliga och genomförs med vardagliga föremål. Experiment som det kittlar lite i magen av - hos ung som gammal. Målet med webbplatsen är att sprida kunskap om naturvetenskap och teknik.

Webbplatsen riktar sig till alla som finner nöje i att experimentera. Den kanske viktigaste målgruppen är

lärare och pedagoger. Men sidan riktar sig lika mycket till barn och vuxna som vill experimentera utanför skolmiljö.

Experimentarkivet ersätter den tidigare sajten Experimentskafferiet.

Ludvig Wellander

Sigtuna Naturskola (www.sigtunanaturskola.se)

Experimentskafferiet (www.sigtuna.se/skafferiet) NTA-

samordnare för Sigtuna kommun

070-347 15 3

Utomhuspedagogik för den hållbara staden – hur vi arbetar med barns delaktighet i stadsplanering

”Vi vill ha mer sittplatser för det är mysigt att titta på naturen. Då blir man inte smutsig. Det skulle vara roligt och bra med en hinderbana av stubbar, stockar och stenar. Man spara på naturen och är naturvänlig. Då hade fler barn kommit och lekt, med klassen också, så att vi kunnat få nya kompisar. Bra med lekplats för då får barn någonting att göra. Dessutom vill vi ha skulpturer, rensa upp lite grenar, lianer eller linbana, pallar som liknar svampar. Blir som en sagoskog så fler vill komma dit. Vi vill ha mer buskar och örter för att djur ska kunna gömma sig. Sätta upp en häck runt om.”

Klass 4D från Västra Ramlösa, 2016

Eleverna i klass 4D har lämnat in sina förslag på förbättringar i det blivande naturreservatet Jordbodalen, en av Helsingborgs stads gröna lungor. Vi på Miljöverkstaden har mött upp eleverna i skogen och där genomfört en lektion om hur skogens ekosystem fungerar och vikten av biologisk

mångfald. Nu lämnar vi över alla barnens tankar och funderingar till stadens naturvårdare – som i sin tur kan planera in åtgärder för att höja naturvärden, samtidigt som de kan ha med barnens förslag i planeringsarbetet.

Ett halvår senare bjuder vi in

eleverna igen. Nu ser inte platsen exakt likadan ut längre. Vad har hänt? Insektshotell och fladdermusholkar är på plats. En träskulptur av en strömstare blickar ut över den rinnande bäcken, ängsblommor är planterade och naturvårdarna har även kört dit stockar, stenar och kojbyggarmaterial! Bänkar och papperskorgar finns för att vi ska lättare kunna vara där. Eleverna är stolta över sin delaktighet och när vi träffar läraren igen något år efter, förstår vi att de använder platsen i undervisning och på fritiden. Här är det gott att vara, för att njuta av skogen med också för att lära sig mer om de gröna platsernas betydelse i staden. Detta är ett exempel på ett arbetssätt som varit väl fungerande i ett antal år nu. Ni ska få fler. Men först; vilka är vi och varför gör vi på detta viset?

MILJÖ OCH LIVSSTIL

Miljöverkstaden är en miljö- och naturskola som funnits i Helsingborg i mer än 30 år. Under åren har många barn varit en del av våra program, genom att delta i lektioner kopplade till läroplanen. Barnens skog, Sopor i Retur och Livsviktigt vatten är några av våra program för olika årskurser. Vi samarbetar med de kommunala bolagen för avfallshantering, vatten och energi. Dessutom har vi flera projekt kring hållbart resande, med cykling och kollektivtrafik. Miljöverkstaden är en del av enheten

Träskulptur som en konstnär gjort efter önskemål från barngrupper som inventerat skogen.

för Miljö och livsstil och tillsammans med Översiktsplaneenheten bildar vi avdelningen för Hållbar stadsplanering – en del av stadsbyggnadsförvaltningen i Helsingborgs stad.

"Vi arbetar för att skapa en hållbar utveckling, minskad miljöpåverkan och ökad livskvalitet. Det gör vi genom dialog, beteendepåverkan och utomhuspedagogik med särskilt fokus på barn."

Miljö och livsstils uppdrag
i Helsingborgs stad

Miljöverkstaden är inte en naturskola med ett hus ute i naturen, utan en del av stadsbyggnadsförvaltningen. Visst har vi hus i naturen också, i den stadsnära naturen, i form av ett vackert grönområde som heter Jordbodalen. Där har vi våra lokaler. Vi har arbetskollegor på förvaltningen som är ekologer, trafikplanerare och projektledare. Vi är 18 anställda på vår enhet Miljö och livsstil, och flera av oss är pedagoger. Veldig ofta får vi chans att jobba tillsammans med andra yrkeskategorier och det ser vi som en enorm fördel.

Sedan några år tillbaka har vi även en Barnrättsstrateg i vår personalstyrka. Pia Bastholm, ansvarig för trafikprojekt för skolorna, är utbildad strateg och ser till att vi alla har fokus på barnets perspektiv i alla av våra projekt och program. Det känns som en av de viktigaste frågorna i vår tid; med förtätning och klimat som stora utmaningar för staden. Plats för barn, lek och lärande, och värna den gröna miljön.

Här kommer några fler exempel på barns delaktighet i stadsplaneringen:

SKOLRESEPLAN

Att göra en skolreseplan på en skola är att ta ett samlat grepp om trafiken och jobba för att samtliga som tar sig till skolan reser hållbart, dvs att de helst väljer gång och cykel eller att resa kollektivt framför att ta bilen. Detta gäller då samtlig personal på skolan och föräldrar. Forskning visar att barnen gärna rör på sig, de behöver inte så mycket uppmuntran eller ingen alls om de är vana att göra detta från början. Barn som rör sig innan skolan har lättare med inläring och koncentration samt mår bättre, både

fysiskt och psykiskt. I projektet får man bl a också fylla i en karta med bra och dåliga platser så kommunen har koll var vi behöver bygga om, förbättra eller göra lika någon annanstans eftersom det funkar så bra. Under projektets gång genomförs både fysiska och psykosociala åtgärder för att öka antalet hållbara resor. Varje år deltar ungefär tre skolor i projektet.

DRÖMSKOGEN

Drömskogen är en plats i Pälsjö skog, ett av Helsingborgs naturreservat, skapad som en naturlig lekplats utan färdiga lekredskap. Barnens tankar och teckningar om hur deras Drömskog ser ut, har legat till grund för utformning av platser i detta område. Ugglegläntan, Kojaskogen och Väsendalen kan du besöka här. Barnen i åk 4 ritade under många år teckningar om sin skog, efter att de haft en skogslektion med oss. Plötsligt fick en av stadens naturvårdare, Linda Hellberg, en briljant idé där hon avsatte ett område i Pälsjö skog till att bli just Drömskogen! Kullar, träd, stockar, stenar, frukt och bär – det fanns redan mycket som lockade. Naturvårdarna

Barn som antar utmaningen att springa upp och ner i backarna. Groparna är spår efter brytning av stenkol.

Drömskogen där död ved får ligga kvar och blir till klätterställningar eller fantasifigurer.

röjde lite, monterade fågelholkar, fixade fantasifulla träskulpturer och med hjälp av barnen döptes de olika platserna i skogen. Nu har vi skogslektioner i denna fantastiska miljö, och leken är verkligen påtaglig, barnen följer stigar och springer upp och ner för kullarna och lockas av de lite spännande skulpturerna. Här är den biologiska mångfalden stor, eftersom barns önskemål om vad de vill göra i skogen, oftast rimmar väldigt väl med ekologernas önskan om att låta död ved ligga kvar och att det finns mycket löst material att bygga med. Inte blev det särskilt dyrt heller, billigare än en ny lekplats med färdig klätterställning!

BARNENS SKOGSKARTA

Precis som i exemplet från Jordbodalen och Drömskogen så har vi även samarbete med naturvårdarna och landskapsarkitekterna när det ska planeras åtgärder enligt Grönstrukturprogrammet. Naturvårdaren kontaktar oss, vi bestämmer tid med skolan i närheten av grönområdet och tillsammans genomför vi lektion, inventering och förslag på förbättringar/dialog. Vi använder en digital karta så att både vi och alla andra kan följa arbetet. I början blev det inte åtgärder på alla platser, men det lärde vi oss snabbt av. Barnen måste se en direkt koppling till deras insats och åtgärderna som följer.

FLER SAMARBETEN

Ett annat projekt som vi samarbetar kring är **stadsodling**; där barn är med och t ex planterar vårlökar i stadsparken eller odlar i ett grönområde tillsammans med trädgårdsmästare, miljöpedagog och lärare på skolan. Vi utvecklar liknande varianter för att involvera barn i **skolgårdens utveckling**, och genomför precis i detta nu (februari-mars) besök i stationsorterna för

I Pålsjö skog planterade vi ekollon och bokollon för att hjälpa till med föryngring av de gamla träden. Ytterligare ett samarbete med ekologer och naturvårdare.

att få barns perspektiv på den kommande **översiktsplanen** för 2021. Alla exempel ovan har gjort att förfrågningar på detta arbetssätt nu kommer in oftare. Hur mycket tid och planering som vi pedagoger behöver lägga varierar över året, men många av våra uppdrag stämmer så väl in i våra övriga program och barns delaktighet i stadsplanering är också ett prioriterat mål. Vi ser det som väl investerad tid!

FRAMGÅNGSAKTORER

Framgångsfaktorer för att öka barns delaktighet i planeringen är att vi tillhör stadsbyggnadsförvaltningen. När fler professioner ser nyttan med att använda pedagogiska metoder när vi genomför dialog kring ett område, ökar förståelsen för barns perspektiv. Inte bara fråga: vad vill ni göra här? Ett fungerande upplägg och struktur för samarbete:

- Vi pedagoger har först en lektion om t ex skogens ekosystem, innan vi låter barnen i grupper inventera en plats och ge förslag på förbättringar för de själva, djuren och naturen.
- Observera hur de leker, och ha en enkel övning med dig som kan underlätta barnens upptäckarlust. Naturbingo eller en "samlar – övning" kan vara en start, vi vill förmedla naturkontakt som leder till att sinnen aktiveras.

- Jobba i par; miljöpedagog och landskapsarkitekt t ex. Detta gör att barnen också ser hur vi har olika arbeten men att staden bryr sig och verkligen vill veta!

Ja, det tar lite längre tid att planera och få ihop dagar och tider som passar med alla inblandade – men det är väl värda timmar som gör att barnen tror på att de kan påverka sin miljö och sin framtid.

BARNKONVENTIONEN KOPPLAT TILL VÅR VERKSAMHET

De artiklar i barnkonventionen som mest berör vår verksamhet är följande:

Artikel 2

Alla barn har lika värde och inga barn får diskrimineras:

Hur möter vi barn i olika åldrar? Hur möter vi pojkar och flickor? Vilken är vår kompetens att möta och respektera barn?

Vi jobbar även mycket med

internutbildning av oss själva och går kurser och utbildningar för att möta upp dessa krav på oss som möter barnen. Vi försöker också tänka på att möta barnen på deras platser och miljöer. Utomhuspedagogik (platsbaserat lärande) är ju jättebra på detta. Är man utomhus och har lektion så blir det oftast mer jämställt, flickor och pojkar beter sig ofta på ett liknande sätt i skogen. Att jobba med uteklassrum gagnar alla barn, men framför allt de barn som har svårigheter att sitta stilla i ett klassrum. Här blir barnen mer jämlika och kan ta in kunskap med alla sinnen.

Artikel 3

Barnens bästa skall alltid komma i främsta rummet;

Detta gäller allt som berör barn i offentlig, privata, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ.

I vår verksamhetsplanering jobbar vi ständigt med att få in tid att utvärdera det vi gör.

Nu har vi börjat lägga ner stor vikt vid att fråga experterna, barnen själva, vad de tycker om det vi gör. Det är enda sättet att ta reda på om det vi gör är just för barnens bästa.

Artikel 6

Alla barn har rätt till liv, att överleva och att utvecklas.

Vilket ansvar har vi för barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling i vår verksamhet?

Vi anser oss ha stor möjlighet till påverkan på barnets utveckling i form av kunskap, som ger barnet

möjligheter, att kunna fatta beslut som är bra för just hen. Hos oss får barnet lära sig om kretslopp i natur, skog och vatten samt hur våra beslut att använda olika produkter, livsmedel och färdmedel osv påverkar vår miljö och i sin tur dem själva.

Artikel 12

Barnet har rätt till att uttrycka sin mening i alla frågor som rör barnet.

Barnets åsikt ska tillmätas betydelse i förhållande till ålder och mognad.

Under artikel 3 nämner vi just våra utvärderingar, som ett sätt att låta barnen göra sig hörda. Även efter lektioner och möten med barn i olika sammanhang lyssnar vi in deras åsikter. Sen kan vi bli mycket bättre på att göra detta mer systematiskt och på andra sätt. Se till att barn som har svårt att göra sig hörda får en röst osv.

Artikel 28-29

Barnet har rätt till gratis grundskoleutbildning

Därför försöker vi så långt det är möjligt att ha allt utan kostnad hos oss på Miljöverkstaden.

Måste man ta sig någonstans ordnar vi gratis buss och de flesta av lektioner är gratis.

Artikel 31

Barnet har rätt till lek, vila, fritid och rekreation samt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.

Vi arbetar mycket med områden runt om i staden som ska bjuda in till rörelse och upplevelser i trygg miljö. Vi jobbar t ex med naturreservat, skogar och skolgårdar där vi hävdar

barnens rätt till rörelse och lek, men även rätt till utbildning och förståelse för natur och djur. Platserna kan användas på många sätt.

Att arbeta med att implementera Barnkonventionen har blivit väldigt viktigt för oss och vi försöker göra det på alla sätt.

Det som är bra för barn är bra för alla tänker vi!

TEXT: CAROLINE SJUNNER, MILJÖPEDAGOG
CAROLINE.SJUNNER@HELSINGBORG.SE
PIA BASTHOLM, BARNRÄTTSTRATEG
PIA.BASTHOLM@HELSINGBORG.SE
FOTO: CAROLINE SJUNNER

Länkar

Vill ni veta mer? Kontakta oss gärna och kika in på hemsidan och de olika länkarna nedan.

Länk till Miljöverkstadens hemsida: <https://miljoverkstaden.helsingborg.se/>

Länk till Min skolväg: <https://helsingborg.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=a86682e16a8940a2a638da5b9dcca4d9>

Länk till Barnens skogskarta: <https://helsingborg.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=68f6202e0b0d4334bfa047431a5d8dbf>

Länk till Drömskogen: <https://helsingborg.se/uppleva-och-gora/friluftsliv-och-motion/naturomrade/palsjo-skog/dromskogen/>

Följ oss på Instagram: [hbggron](#)

Att förklara biologisk mångfald för elever

Tänk er att naturen är som ett fotbollslag och tänk på en riktigt bra fotbollsspelare, jag brukar tänka på Zlatan. Tänk er nu att hela laget består av Zlatans. Det låter kanske jättebra, men ett sådant lag blir ganska förutsägbart. Tänk om han har dåliga knän, eller är extra mottaglig mot en sjukdom? Ja, då står vi där med ett helt skadat lag. Om vi istället har olika spelare, men olika styrkor, så kan dessa komplettera varandra. Om någon missar en boll eller blir skadad så kan någon annan rycka in. På så sätt får vi ett starkt lag även om någon är lite svagare ibland. Precis så är det i naturen också.

ANDREA GÖÖK

Enskilda medlemmar

Under 2020 kommer Naturskoleföreningen gå över till att skicka information och fakturor till våra enskilda medlemmar via mail. Från hösten 2020 kommer dessutom Att lära in ute-bladet bli digital i form av en PDF-fil som kommer skickas ut via mail. Därför är det viktigt att alla anmäler sina mailadresser till oss. Gör detta genom att skicka ett mail till pia.nilsson@naturskola.se. Vi skyddar personuppgifter enligt vår GDPR-policy som finns på hemsidan www.naturskola.se

Med vänliga hälsningar

Naturskoleföreningens styrelse

Om rätten att få rädda världen

- omställning till en hållbar framtid

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter har barn rätt till lek, vila och fritid. Barn har rätt till bästa möjliga hälsa, att tänka, tycka och uttrycka sig – och till att lära sig. I barnkonventionen står det att utbildningen skall "förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämställdhet [...] och vänskap [...] samt "utveckla respekt för naturmiljön". Inte direkt skriven i barnkonventionen finns rätten till en hållbar framtid och rätten att själv få bidra till den, men den finns ju där, mellan raderna.

Det är viktigt att komma ihåg att inte svartmåla framtiden och skuldbelägga barnen för miljöproblem som inte är deras fel. I stället är det bra att se till att barnen känner sig delaktiga och att de kan åstadkomma saker. Att lära sig att uppskatta äventyret i skogen bakom knuten, att ta hand om och reparera de saker man har och att byta saker med varandra eller använda saker på nytt utan att köpa nytt är en bra början. Omställning betyder att tillsammans arbeta för en hållbar framtid och söka lokala lösningar på globala problem. Inre omställning innebär att personliga värden och värderingar stöder ett gott och hållbart liv – och på så vis en hållbar framtid. Det handlar om att tillsammans hitta mindre och större lösningar för en tryggare och hållbarare värld för våra barn. Ingen kan göra allt, men alla kan göra något.

I Korsholm i Finland finns en byaförening för de små byarna längs Kyro älv. Byaföreningen Älvbyarna har drivit ett flera år långt omställningsprojekt och sommaren 2019 var projektet inne i sin slutfas. Då väcktes tanken att göra ett material riktat till barn och de som arbetar med barn. Boken som blev resultatet kan lika gärna användas hemma, i förskola eller nybörjarundervisning. Texten riktar sig till en vuxen läsare, men boken kan läsas av barn och vuxna tillsammans. Bilderna inbjuder till att upptäcka små detaljer för de som ännu inte kan läsa. "En liten guide om att rädda världen – för barn, barnasinnade och pedagoger" är tänkt att motivera och inspirera er att rädda världen just hemma hos er, i er lilla del av den. Det finns utmaningar och saker ni kan göra tillsammans, bakgrundsinformation och tips på temahelheter för er som arbetar som småbarnspedagoger.

Boken är uppdelad efter årstider och månader, den börjar med januari och slutar med december. För varje månad finns också en lista på fem

"Man-kan-göra-utmaningar". Tanken är att de ska kännas som roliga utmaningar, och inte som en lista på saker man måste göra (och känner dåligt samvete över, om man inte gjort dem). "En liten guide om att rädda världen" i tryckt format är nu på väg till alla kommuner i Österbotten, för vidare distribution till förskolor och skolor. Den har också delats ut i byarna i Älvbyarna och finns som pdf-fil på Älvbyarnas sida. Några tips ur boken då? Här kommer lite smakprov:

RESA MED FANTASITÅG

Titta tillsammans på en karta över Sverige. Stå så att ni ser ut som Sverige. Titta i en spegel! Var finns er hemort? Titta på en karta över järnvägarna i Sverige (och t.ex. en tidtabell). Planera en fantasiresa. Vart skulle ni resa? På vilka ställen skulle ni vilja stanna? Ta reda på tillsammans hur det ser ut på olika ställen. Var skulle ni packa med i ryggsäcken?

Rita en karta över er rutt och skriv en lista över vad ni behöver med på resan. Ni kan göra biljetter till ert fantasitåg och rada stolar efter varandra (eller använda stenar och stubbar ute i skogen). Turas om att vara lokförare och konduktör! Finns det djurvagn och restaurangvagn i ert tåg? Vill ni fortsätta resan, så kan ni resa ut i världen med tåg. Visste ni att ni kan resa ända till Peking med tåg? Ta reda på hur länge det skulle ta och var tåget stannar. Besök en tågstation. Fundera tillsammans: hur många människor ryms det på ett tåg? Hur skulle det vara att arbeta som lokförare – vad skulle vara bra och vad skulle vara dåligt? Hur långt tror ni världens längsta tåg är?

VINTERSAKER

Ta med liggunderlag en stjärnklar kväll och lägg er ner på rygg och tänk på att jorden snurrar runt sin egen axel i en hastighet av 1674 km/h vid ekvatorn och runt solen i en hastighet av 107 200 km/h. Pirrar det i magen? Ordna en termosfest eller reflexorientering och gör inbjudningskort! Ha en yllesockdag: alla tar sina favorityllesockor på. Eller bygg insekthotell och fågelhotell redan nu i vinter, så att ni kan placera ut dem i vår. Ordna bokbytardag och ät jättemycket inhemska rotsaker. Har ni bakat morotsbröd eller morotskaka?

FRÖBOMBER

Att göra fröbomber är ett roligt sätt att sprida blommande växter till ställen där de inte finns eller där det inte växer något alls. På samma gång hjälper ni bin, humlor och andra pollinerare genom att se till att det finns flera blommor som de får näring från. Blanda 2 dl kompostjord eller näringsrik trädgårdsjord, 3 dl lera och ½ dl frön. Ni kan ta lera från naturen (håll upp ögonen så vet ni var det finns blålera). Frön kan ni ta till vara på hösten, torka och spara i en papperspåse på en mörk och torr plats. Har ni inte frön så kan ni köpa en fröblandning. Ta reda på vilka växter som pollinerare gillar. Testa t.ex. ringblommor, gurkört, blåklint, klöver, solrosor! Knåda ihop "degen", ta lite vatten om det är för torrt. Forma till nollar, ungefär lika stora som golfbollar och låt torka. Färdiga, torra fröbollar kan ni förvara i äggkartonger. Ta med fröbomberna och gör en fröbombningspromenad

En liten guide om att rädda världen – för barn, barnasinnade och pedagoger med text och illustrationer av Sara Käll-Fröjdö och utgiven av Byaföreningen Älvbyarna i Östra Korsholm rf. 2019 finns att ladda ner här: http://alvbyarna.weebly.com/uploads/1/9/0/2/19024745/en_liten_guide_om_att_r%C3%A4dda_v%C3%A4rlden_web.pdf Byaföreningen har också en del tryckta böcker i lager. Nämn gärna #älvbyarna och #enlitenguideomattredavärlden om ni använder materialet. Arbetet har understötts med medel ur Aktion Österbotten/LEADER, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Otto A. Malms Donationsfond.

på våren. När ni ser en plats som skulle behöva lite blommor, kasta en fröbomb! Fröna har lättast att go om det inte finns så mycket växter sen tidigare. Fröbomber (med etikett och instruktioner) är fina presenter!

TEXT OCH ILLUSTRATIONER:
SARA KÄLL
KARLEBY NATURSKOLA

Eko-Lina är klok och hjälpsam. Hon sparar, sorterar och reparerar. Hon odlar och samlar, konserverar och bakar. Hon återanvänder, tar hand om de saker hon har och sköter om det som lever och finns ute i naturen. Hon tycker om äventyr i skogen bakom knuten och att ta det lugnt och titta på molnen och hoppa i snön efter bastun. Hon tycker om att ha lagom tråkigt och så tycker hon JÄTTEmycket om att träffa andra människor och att göra saker tillsammans. Hon är också en superhjälte, ganska busig och orädd.

Naturens nyttor

*– att arbeta med
ekosystemtjänster i skolan*

En vanlig frukost är full av ekosystemtjänster. För att skapa en ostmacka behövs en åker där vi kan odla säd, men också betesmarker för mjölkkorna. Tomater, äpplen och blåbär behöver pollineras av insekter, och hönan behöver mat för att kunna lägga ägg - kanske mask, kanske havre, kanske fiskmjöl. Till och med träbordet vi sitter vid har en gång vuxit i en skog.

Varje dag använder vi hundratals olika funktioner och resurser som direkt eller indirekt kommer från naturen. Det är detta som kallas Ekosystemtjänster.

BEGREPPET EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ett paraplybegrepp som innefattar så många olika pusselbitar är inte helt lätt att ringa in. Att vi kan bygga bord av ett träd är inget konstigt, och virkets värde låter sig ganska enkelt

mätas i pengar. Men hur sätter vi ett värde på trädets förmåga att rensa luften från skadliga partiklar? Och hur mäter vi lugnet, välmåendet och inspirationen som skogen ger? Och kanske viktigast av allt – hur gör vi för att kunna fortsätta använda naturens nyttor på ett hållbart sätt?

Begreppet ekosystemtjänster är komplext och mångfasetterat, men samtidigt närvarande var vi än tittar. Därför är det också en utmärkt ingång till ämnesövergripande diskussioner som samtidigt bottnar i elevernas vardag.

Inom naturum Vattenrikets pedagogiska verksamhet träffar vi elever från förskoleåldern upp till universitetsnivå, och förhållandet mellan människa och natur är relevant i alla de teman vi berör. Vår pedagogik utgår alltid från den konkreta, lustfyllda lärupplevelsen, och vi strävar efter att närma oss det stora genom det lilla. Vi tror också på

att låta eleverna använda både huvud och kropp och lära genom att göra.

Under de senaste åren har vi arbetat fokuserat för att ta fram metoder som belyser begreppet ekosystemtjänster ur olika vinklar på ett enkelt, rörligt och roligt sätt. Projektet har mynnat ut i tre pedagogiska verktyg som vänder sig till olika åldersgrupper. Idag används de både i vår egen verksamhet och av lärare i Kristianstad och i andra kommuner.

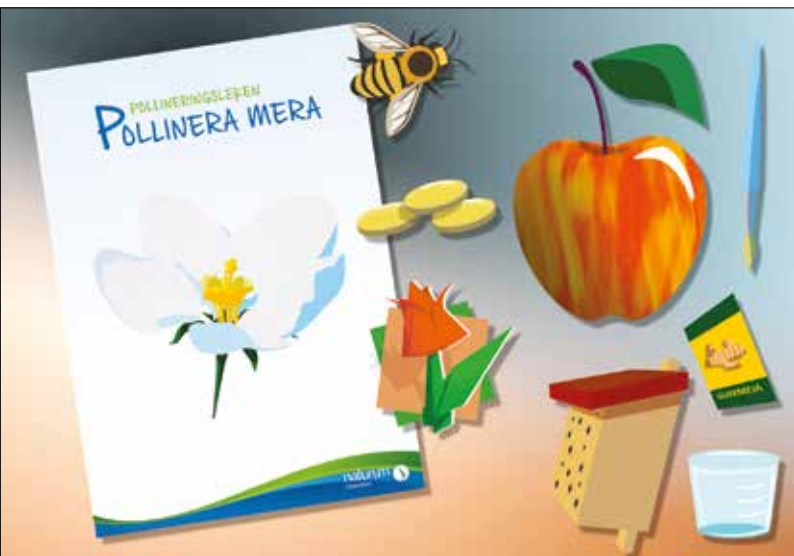
DE TRE VERKTYGEN

Sagan om det lilla äppelträdet – för barn i förskola och åk 1-3

Det lilla äppelträdet längtar efter att få sina första egna äpplen, men vägen dit är lång. Vi följer trädet från vårens blomning via sommarens fågelkvitter och regnskurar till de magiska höstdagarna när frukterna börjar mogna. I berättandet skildrar vi de processer och samspel som behövs för att ett äpple ska bli till, från fotosyntes till pollinering och nedbrytning. I sagan ingår också interaktiva moment där barnen samlar äppelpoäng, till exempel genom att agera nyckelpigor och mumsa i sig bladlöss.

Pollineringsleken Pollinera Mera – för barn i åldrarna 9-12 år

Att arbeta som humla är tufft, det märks när man provar. Pollinera Mera är en fartfylld utelek där det gäller att samla pollen (i form av gurkmeja) från så många pappersblommor som möjligt. Efter ett svettigt jobbskift väntar lönesamtal. Vad är egentligen en rimlig timlön för en humla? Och vad skulle ett äpple kosta om vi behövde betala människor för att pollinera blommorna? Pollineringsleken handlar om ekosystemtjänsternas ekonomiska värde, och fungerar fint för elever med spring i benen.

Vattenrikeblomman – för gymnasiet och uppåt

Vattenrikeblomman är ett verktyg för att undersöka ekosystemtjänsterna på en viss plats ur en mängd olika perspektiv. Med hjälp av uppgiftskort går klassen systematiskt igenom området och identifierar ekosystemtjänster i fyra olika kategorier. Dessa graderas enligt en enhetlig skala genom att fälla ut poängblommans kronblad. Uppgifterna bygger på etablerade inventeringsmetoder som används i professionella sammanhang.

DE STORA PERSPEKTIVEN

Begreppet ekosystemtjänster är komplext och omfattar många olika processer och företeelser. Därför blir det extra viktigt att koppla de teoretiska resonemangen till upplevelser och praktiska övningar. Att förklara mekanismer för fröspridning blir till exempel betydligt enklare när eleverna själva har kardborrar i tröjarmarna.

När vi ber elever att berätta om sina upplevelser från ett arbetspass med Vattenrikeblomman är det många som återkommer till det positiva i att vara utomhus. Att jobba i fält beskrivs

som ett roligt avbrott från vardagen i klassrummet, och när vi upplever naturen uppstår också ett behov av att diskutera det vi ser. I det läget blir det relevant och kul att erövra de teoretiska bitarna.

Samtidigt krävs det förstås viss förkunskap för att kunna ta in alla de aspekter och intressen som ingår i ekosystemtjänstbegreppet. Därför är det viktigt att börja tidigt. Elever som har lärt känna Det Lilla Äppelträdet eller löneförhandlat som humlor i unga år har ett försprång – både i detaljerad sakkunskap men också i den generella förmågan att se större sammanhang. Nästan allt vi människor gör berör och beror på ekosystemtjänster – från vardagsfrukosten till den globala storpolitiken. I vårt komplexa samhälle behöver alla ha en viss överblick, och att ha perspektiven med sig gör det lättare att fatta kloka beslut genom hela livet.

TEXT: ERIK KOHLSTRÖM
NATURUM VATTENRIKET I KRISTIANSTAD
FOTO: NATURUM VATTENRIKET

Naturum Vattenriket

är besökscentrum för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. I uppdraget ingår pedagogisk verksamhet för alla åldrar. Vi träffar ett hundratal skolklasser per år.

De pedagogiska verktygen "Sagan om det lilla äppelträdet", "Pollinera mera" och "Vattenrikeblomman" finns att ladda ned gratis från Vattenrikets hemsida (vattenriket.kristianstad.se/pedagogiskt-material) Poängblommor kan beställas via mejl.

Filmen Ekosystemtjänster i Vattenriket berättar mer om vad ekosystemtjänster är och hur vi jobbar med att bevara och utveckla dem. (vattenriket.kristianstad.se/godaexempel/film-om-ekosystemtjanster-i-vattenriket).

Göteborgs Botaniska Trädgård har fått Formas-medel för projektet **Så vilda!**

Målet med projekt Så vilda! är att engagera barn och vuxna i deras närmiljö, ge dem verktyg att öka kunskapen om vilda växter och främja den biologiska mångfalden. En sådd "blomsteräng" på mager sandjord är lättkött och kan användas i undervisningen i många av skolans ämnen. Den kan öppna upp för nya möten och hjälpa till att skapa nya band till naturen. Ett litet steg på vägen mot en hållbar utveckling. För finansieringen står Formas, statligt forskningsråd med uppgift att stötta projekt som kommunicerar forskning om hållbar utveckling.

2500 elever i årskurs 2–6 i Västra Götaland ska få möjlighet att själva bidra till att öka den biologiska mångfalden genom att så fröer av inhemska växter. I projektet ingår att eleverna skall observera samspelet mellan växt och pollinatör, och att få en inblick i den aktuella forskningen om biologisk mångfald som pågår inom Göteborgs centrum för globala biodiversitetsstudier (GGBC) på Göteborgs universitet.

Projektet startade under hösten 2019 och kommer att pågå fram till mars 2021. I april i år ordnas kick-off under Göteborgs Vetenskapsfestival. Med guidning från oss på Botaniska sår och studerar klasserna växterna under vår och sommar och erfarenheterna delas via

sociala medier. Under hösten 2020 ordnas ett avslutande seminarium.

Vad får de deltagande klasserna?

- fröer från vilda växter som de kan så i närheten av skolan.
- en liten skrift om de vilda växterna, om hur man sår och känner igen dem och varför de är en så viktig del av den biologiska mångfalden.
- handledning och stöd från pedagogerna på Göteborgs botaniska trädgård.
- möjlighet att fråga en forskare. Ett par av forskarna inom botanik, ekologi, entomologi och pedagogik står till tjänst.
- möjlighet att dela erfarenheter via sociala medier.
- tillgång till intressanta korta pedagogiska filmklipp med koppling till projektet som kan ses tillsammans i klassen.
- möjlighet för pedagoger att delta i en studiedag om biologisk mångfald tillsammans med Botaniskas undervisning samt forskare från GGBC (Göteborg Global Biodiversity Centre vid Göteborgs universitet) mot slutet av projektet hösten 2020.

Vad bidrar deltagarna med?

- Genom att delta i projektet bidrar klassen/skolan till att:
- öka den biologiska mångfalden

- öka kunskapen om våra vilda växter och deras betydelse
- öka kunskapen om pollinatörer och ekosystemtjänster
- omvandla platser i vardagen till blommande oaser för människor och mångfald.

Urvalet av arter, 18 st totalt, är gjort för att ge en lättkött yta med vackra örter. Endast ett gräs ingår: darrgräs. Ytorna som sås ligger framförallt i skolornas närområden och har valts ut tillsammans med parkansvariga och fastighetsförvaltare. Ytorna skyltas upp för att väcka allmänhetens intresse, presentera projektet, samt ge skolorna en kontaktyta där de blir engagerade i närsamhället. Vi försöker verka utifrån ett barnkonventionsperspektiv och vill stärka barnens delaktighet.

Intresset har visat sig väldigt stort, och vi hoppas på att finna former för att låta detta projekt leva vidare. I början av nästa år kommer vi att återkomma med en lägesrapport och utvärdering.

Projektet är ett samarbete mellan Göteborgs botaniska trädgård och Göteborgs centrum för globala biodiversitetsstudier (GGBC) som har sitt säte på Göteborgs Universitet.

TEXT: KENNERT DANIELSSON
OCH HELEN EKVALL
GÖTEBORGS BOTANISKA TRÄDGÅRD

Rörelseglädje ger lärglädje!

Hälsa och lärande går hand i hand – och vad kan väl vara mer hälsofrämjande än att få röra på sig regelbundet? Att skapa förutsättningar för daglig rörelse i skolan – ute och inne – kan ge barn och ungdomar bättre hälsa och därmed bättre förutsättningar för lärande. Barn har ett medfött driv att röra sig, en ständig strävan att upptäcka, utveckla och behärska de utmaningar de ställs inför. Hur kan vi hjälpa barn och ungdomar att bibehålla sin medfödda rörelseglädje genom livet?

Vilken är människans superkraft?

Geparder kan springa supersnabbt, kängurur kan hoppa superlångt och gorillor är superstarka. Djurens speciella och väl utvecklade förmågor – som vi kan kalla superkrafter – har gett dem förutsättningar att skaffa mat och undvika faror och på så sätt säkrat deras överlevnad som art. Men vi människor då? Vilken är vår superkraft? Vilka förmågor har

hjälpt oss att överleva? Faktum är att vi människor har kroppar som är perfekt anpassade för energisnål förflyttning på två ben, och vår förmåga att svettas för att reglera kroppstemperaturen gör att vi klarar av att springa långt och länge. Så – vår superkraft är vår uthållighet! Med det i åtanke är det lätt att förstå att våra mänskliga kroppar verkligen är skapade för rörelse.

MINST 60 minuter varje dag

De positiva effekterna vi får av att röra på oss är många och i princip helt utan biverkningar. Regelbunden rörelse är förebyggande och hälsofrämjande för alla och lägger grunden för utveckling och välmående. Alla barn och unga i åldrarna 5-17 år behöver röra på sig minst 60 minuter varje

dag, på minst måttligt intensiv nivå. ([folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/fysisk-aktivitet-och-matvanor/fysisk-aktivitet--rekommendationer/](https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/fysisk-aktivitet-och-matvanor/fysisk-aktivitet--rekommendationer/)) Bland barn och ungdomar i Sverige i åldrarna 11–17 år är det endast 22% av flickorna och 44% av pojkarna som når rekommendationen på minst 60 minuters rörelse varje dag. Samma undersökning visar att barn och ungdomar sitter stilla i genomsnitt nio timmar varje dag, vilket gör barn och ungdomar i Sverige till de mest stillasittande i Norden (<https://centrumforidrottsforskning.se/wp-content/uploads/2017/06/Fa-unga-ror-sig-tillrackligt.pdf>). Bristen på rörelse och det omfattande sittandet riskerar att få en stor negativ påverkan på hälsan på både individ- och befolkningsnivå.

Rörelsesatsning i skolan

För att komma tillrätta med det samhällsproblem som inaktiviteten innebär initierade regeringen år 2017 en "Samling för daglig rörelse" – en bred kraftsamling som involverar flera samhällsaktörer med syfte att åstadkomma förändring med hjälp

av bland annat mer rörelse och friluftsliv. (<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/05/samling-for-daglig-rorelse/>) Som en del av initiativet fick Riksidrottsförbundet i uppdrag att genomföra en rörelsesatsning i skolan, årskurs F-6, för att förbättra folkhälsan, välbefinnandet och skolresultaten. (<https://www.rf.se/RFarbetarmed/Aktuellaprojekt/rorelsesatsningiskolan/>) Rörelsesatsningen är nu i full gång och runt om i vårt land tas mängder av bra initiativ för att skapa förutsättningar för mer rörelse under skoldagen. I Jönköping har RF-SISU Småland och Jönköpings centrala utbildningsförvaltning valt att jobba tillsammans med frågan, vilket bland annat har lett till att en projektledartjänst med fokus på rörelse i skolan har inrättats i kommunen.

Samverkan i Jönköpings kommun

När vi har kommit igång med arbetet har det blivit tydligt att vi är många i vår kommun som vill åt samma håll, dvs skapa förutsättningar för mer rörelse i skolan för barn och unga. Några exempel är Naturskolan, kommunens friluftsstrateg, Kultur- och fritidsförvaltningen, kommunens projekt kring hållbart resande, flertalet idrottsföreningar m.fl. Tack vare redan antagna politiska styrdokument har vi kunnat haka upp arbetet på bestämda målområden, såsom "mer idrott i

Walk-and-talk-möte med Lisa Bergström (friluftsstrateg Jönköpings kommun, Ulrika Franke (Naturskolan/Upptech) och Maja Björkebäck (projektledare Rörelsesatsning i skolan i Jönköpings kommun)

skolan" (ur kommunens Plan för idrott) och "mer friluftsliv i skolan" (ur kommunens Plan för friluftsliv). Med hjälp av en tydlig riktning, en samlad kompetens, olika perspektiv och gemensamma krafter kommer vi så mycket längre tillsammans än om vi jobbat var och en för sig!

Vårt gemensamma mål är att skapa bättre förutsättningar för mer rörelse – ute och inne – för alla barn och ungdomar i Jönköpings kommun. Vi vill underlätta för

verksamheterna genom att utbilda om rörelse och utomhuspedagogik och tillhandahålla utlåningsmaterial, stötta vid skapandet av skolskogar och anordna nätverksträffar med erfarenhetsutbyte.

Utomhuspedagogik = rörelse på köpet

Ett hållbart sätt att införa mer rörelse i skolan är ju att baka in den i allt det vi redan gör, och en av de bästa lösningarna för det heter ju naturligtvis utomhuspedagogik! När vi flyttar ut lektionerna utanför klassrummets väggar så får vi rörelse, motorisk träning, glädje, gemenskap, frisk luft, positiva sinnesintryck och bättre lärande på köpet. Win-win för både vuxna och barn.

Det många av oss har upplevt och intuitivt förstår – att vi tänker bättre när vi får röra på oss regelbundet – förklaras av Anders Hansen som att "fysisk aktivitet sätter hjärnan i beredskap för att ta till sig nya intryck och ny information" ("Din hjärna", Säsong 1, Avsnitt 3, SVT). Och visst är det väl aktiva hjärnor som är redo att ta till sig information vi önskar åt våra barn och elever i skolan?

Rörelseglädje

Eftersom alla skolor har olika förutsättningar är det viktigt att varje skola utgår ifrån sitt behov och sina möjligheter. Insatserna ska göra att alla elever får möjlighet att röra på sig varje dag, och särskilt viktigt är

Fika och lärande blir ofta extra bra utomhus.

det att inkludera de som rör sig minst. Aktiva lektioner, utomhuspedagogik, rörelsepauser på lektioner, samverkan med idrottsföreningar, rastverksamhet, fritidsgymna eller pulsträning är bara några exempel på hur vi kan skapa förutsättningar för mer rörelse för alla elever. Det är viktigt att de aktiviteter som erbjuds tar sin utgångspunkt i rörelseförståelse och att de upplevs som lustfyllda och utvecklande eftersom det bidrar till motivation till rörelse på både kort och lång sikt. Vi pratar helt enkelt om rörelseglädje!

Barnkonventionen är lag

Sedan den 1 januari 2020 är Barnkonventionen lag i vårt land. Barnkonventionens grundprinciper handlar om att alla barn har samma rättigheter och lika värde (artikel 2), att barnets bästa ska beaktas i alla åtgärder som rör barn (artikel 3), att varje barn har rätt att utvecklas så långt som möjligt (artikel 6), att barn har rätt att göra sin röst hörd och få sina åsikter beaktade i alla frågor som berör dem (artikel 12). Sverige ratificerade – lovade att följa – barnkonventionen redan år 1990, så vad blir skillnaden nu? Varför behövs Barnkonventionen som lag, Sverige är ju ett av världens bästa länder att växa upp i? Ja, jämfört med många andra länder är Sverige ett tryggt och bra land, men fortfarande är det inte tillräckligt tryggt och bra för ALLA barn. Fortfarande finns barn som blir diskriminerade, barn som inte blir lyssnade på och barn som inte får möjlighet att utvecklas och nå sin fulla potential.

Så - vad vill barnen?

Kronprinsessparets organisation Generation Pep arbetar för att alla barn och ungdomar i Sverige ska ha möjlighet och viljan att leva ett aktivt och hälsosamt liv. I sin årliga Pep-rapport har de låtit barnen komma till tals genom att ställa frågor kring hälsa. En av frågorna handlade om hur ofta de får röra på sig i skolan och om de vill röra på sig mer? En fjärdedel av alla svarande uppgav att de endast har en idrottslektion i veckan och i denna grupp ville majoriteten ha MER rörelse i skolan. En annan grupp hade idrott på schemat 4 gånger i veckan.

Bland dessa barn var det ytterst få som ville ha mindre rörelse. (https://generationpep.se/media/1830/generationpep_pep-rapporten2019.pdf) Barnen VILL alltså röra på sig i skolan, så låt oss se till att de får det! Visst händer det att vi vuxna ibland förväntar oss att barnen ska protestera när vi erbjuder rörelseaktiviteter? Då behöver vi kanske fundera på om det är våra egna tankar och föreställningar om rörelse som blir begränsande? Vi behöver också fundera på hur våra strukturer för att involvera barn och ungdomar i utvecklingsarbetet ser ut. Låter vi barnen komma till tals i de frågor som berör dem? Och om vi gör det – lyssnar vi ordentligt på deras åsikter och låter barnen vara med och påverka på riktigt? Att få vara delaktig och ha möjlighet att påverka sin situation är A och O ur både barnrätts- och motivationsperspektiv.

Låt rörelse vara utgångsläget!

Tyvärr lever vi i ett samhälle där stillasittande är normen. Tänk bara på de miljöer där många av oss vistas större delen av våra dagar. Tänk klassrum, tänk mötesrum, tänk kontor, tänk biltrafik, tänk tv-soffa osv. Lek istället med tanken att vi skapar strukturer och miljöer i samhället som främjar rörelse och som gör att utgångsläget är aktivitet – inte stillasittande? Vilken enorm skillnad det skulle göra! Tänk om vi kan börja med att skapa dessa strukturer för våra barn och unga genom att låta rörelse bli en självklar del av deras skoldag? Tänk utomhuspedagogik alla dagar i veckan, tänk klassrum med färre stolar och bänkar, tänk lärmiljöer med ribbstolar, ringar i taket och mjuka mattor på golven, tänk korridorer där barnen FÅR springa, tänk gröna skolgårdar som inbjuder till lek, tänk raster där vi uppmuntrar trädklättring, tänk morgonlämningar där föräldrar cyklar tillsammans med sina barn... Nog är det en målbild att sträva mot, eller hur?

TEXT: MAJA BJÖRKEBÄCK
HÄLSOPEDAGOG OCH PROJEKTLEDARE FÖR
RÖRELSESÄTSNING I SKOLAN I JÖNKÖPINGS KOMMUN
I SAMARBETE MED RF-SISU SMÅLAND

Tips!

- Leta reda på andra som vill åt samma håll och hjälps åt!
- Ta reda på vilka nätverk som finns där du bor, t.ex. rörelsenätverk, utomhuspedagogiknätverk m.fl. Finns det inget kan du kanske starta ett? Det finns också flertalet inspirerande grupper att följa i sociala medier.
- Börja i liten skala. Se till att insatserna är realistiska att bibehålla på lång sikt.
- Rörelse är gratis och det enkla är ofta det bästa. Och kom ihåg att all rörelse räknas!

Många tankar som nu finns nedtecknade i denna text har först formulerats i rörelse...

Koka vatten i mjölkförpackning

Material: tom mjölkförpackning, vatten och en eld.

Fyll en tom mjölkförpackning och ställ den med skarven utåt så nära elden du kan. Vad händer med mjölkförpackningen? Brinner den upp? Uppdraget visar att vattnet i mjölkflitern kyler ner förpackningen. Papper börjar brinna vid 230° och vatten kokar vid 100°. Vattnet kan inte bli varmare och håller då förpackningen tillräckligt sval så länge det finns vatten i förpackningen.

TEXT: FALU NATURSKOLA

FOTO: IVAR LÄTTMAN-MASCH

UTE BLADET

DIGITAL TIDNING

Från nr 3/2020 kommer Naturskoleföreningens medlemstidning *Att lära in ute-bladet* endast ges ut i digital form. Detta bland annat för att minska pappersåtgången och Naturskoleföreningens belastning på miljön. Tidningen kommer då att i form av PDF-fil skickas ut till medlemmarna via mail. Därför är det viktigt att alla enskilda medlemmar och organisationer anmäler sina mailadresser till oss. Naturskolor kan behöva kontrollera angivna

mailadresser och meddela eventuella förändringar. Skicka ett mail till pia.nilsson@naturskola.se och meddela era mailadresser.

Vi skyddar personuppgifter enligt vår GDPR-policy som finns på hemsidan www.naturskola.se

Med vänliga hälsningar

Naturskoleföreningens styrelse

Läromedel

Att lära in matematik ute 2, 2012, bok av Molander, Bucht, Wejdmark, Lättman-Masch, 218 kr inkl moms.

Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in engelska ute 2, 2016, bok av Lotta Carlegård. 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Leka och lära matematik ute. Förskolan. 2007, Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander. 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Leka och lära språk ute. Förskolan. 2017, Bok av Molander, Bucht, Engman, Axellie 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Play and learn mathematics outdoors. 2007, Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander. 218 kr inkl moms. Engelsk översättning av boken ovan. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in ute året runt, andra rev. uppl. 2011, bok av Lättman-Masch och Wejdmark, Nynäshamns Naturskola, 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära teknik ute, 2009, bok av Carina Brage. 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in svenska ute, andra rev. uppl. 2016, bok av Lättman-Masch, Wejdmark, Wohlin, Persson, Grantz, Lindblad, Sang. 218kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in SFI ute, 2019, bok av Grantz, Lindblad, Lättman-Masch, Wejdmark, Wohlin. 218kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in ute. Övningar i bakfickan. 2013, bok av Molander, Bucht, Lättman-Masch, Wejdmark 99 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Leka och lära naturvetenskap och teknik ute. 2014. Bok av Lättman-Masch, Wejdmark, Jacobsson, Persson, Ekblad. 299 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in ute för hållbar utveckling, 2015, bok av Behrenfeldt, Brömster m.fl. 299 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Learning in the outdoor classroom, 2015, antologi på engelska med aktiviteter från olika böcker i *Att lära in ute*-serien. 130 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Småkryp på land, bok av Molander och Bucht, 69 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Hantverk, estetik och slöjd, 2015, bok av Ingemar Nyman, 249 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Arbeta med naturvetenskap på ett lekfullt sätt i f-3 2018 bok av Helena Osswald och Ewa Wiklund, Natur och kultur 341 kr

Naturpedagogik, bok av Germund Sellgren, 250 sidor, 400 övningar, 90 kr + moms. **Utförsäljning!** germund.sellgren@gmail.se

Utomhusdidaktik, bok av Lundegård, Wickman, Wohlin, Studentlitteratur

Friluftslivets pedagogik: en miljö- och utomhuspedagogik för kunskap, känsla och livskvalitet. Bok av Britta Brügge, Matz Glantz och Klas Sandell (red.) 2018 (5e reviderade uppl.). Liber, Stockholm.

Naturkontakt, berättelser, bok av Ammi Wohlin, 60 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Välkommen in i naturen, omarbetad och nyinspelad 2012, finns på iTunes, Gerd Strandberg, gerd.strandberg@gmail.com

Med öppna ögon, musik-CD, Gerd Strandberg, gerd.strandberg@gmail.com

Matematikmusik, musik-CD, Gerd Strandberg, gerd.strandberg@gmail.com

Bland vattenfisar och virvelbagg i Vattenriket, 50 kr inkl moms + porto. Beställs genom sam.peterson@kristianstad.se

Vattenkort med vattendjur, 50 kr inkl moms, linda.elisabeth.vestman@vasteras.se

CD-skiva med vattendjur, bilder att fritt användas, 250 kr inkl moms, linda.elisabeth.vestman@vasteras.se